

ПОРІВНЯЛЬНО-ПРАВОВИЙ АНАЛІЗ КК УКРАЇНИ ТА КК ЗАРУБІЖНИХ КРАЇН ЩОДО КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА КЕРУВАННЯ ТРАНСПОРТНИМИ ЗАСОБАМИ У СТАНІ СП'ЯНІННЯ

COMPARATIVE LEGAL ANALYSIS OF THE CRIMINAL CODE OF UKRAINE AND THE CRIMINAL CODE OF FOREIGN COUNTRIES ON CRIMINAL LIABILITY FOR DRIVING VEHICLES WHILE INTOXICATED

Любчик О.В.,

аспірант кафедри кримінально-правових дисциплін
Дніпровський державний університет внутрішніх справ

Статтю присвячено порівняльно-правовому аналізу КК України та КК зарубіжних країн щодо кримінальної відповідальності за керування транспортними засобами у стані сп'яніння. Досліджено КК таких зарубіжних країн як Литовська Республіка, Грузія, Республіка Болгарія, Естонія, Польща, Республіка Молдова, Республіка Таджикистан, Азербайджанська Республіка, Республіка Казахстан, Албанія, Англія (Велика Британія), ФРН (Німеччина), КК Штат Арізона. Виявлено, у Загальній та Особливій частині як українського, так і зарубіжного законодавства стан сп'яніння передбачений як ознака, що впливає на кримінальну відповідальність. Визначено, що в КК України, як і у інших КК зарубіжних країн законодавець передбачає кримінальну відповідальність за вчинення у стані сп'яніння безпосередньою в Особливій частині. В українському законодавстві серед інших норм встановлено кримінальну відповідальність за вчинення кримінального правопорушення передбаченого ст. 286-1. «Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в стані сп'яніння». Проаналізовані кримінально-правові норми зарубіжних країн, які передбачають кримінальну відповідальність за керування транспортними засобами у стані сп'яніння. Встановлено, що усі досліджувані країни поділяються на дві групи. Перша група, до якої відносяться ті країни в яких законодавець визначає спеціальну норму в якій стан сп'яніння виступає обов'язковою ознакою (КК Республіки Молдова, КК Республіки Таджикистан, КК Азербайджанської Республіки, КК Республіки Казахстан та КК України). Друга група, до якої відносяться усі інші досліджувані країни, в нормах яких передбачається стан сп'яніння як кваліфікуюча ознака. У КК України до закріплення ст. 286-1 КК України, така ознака була передбачена у ст. 286 КК України.

Ключові слова: керування, кримінальна відповідальність, кримінальне правопорушення, порушення правил, стан сп'яніння, транспортний засіб.

The article is devoted to the comparative legal analysis of the Criminal Code of Ukraine and the Criminal Code of foreign countries on criminal liability for driving vehicles while intoxicated. The Criminal Codes of such foreign countries as the Republic of Lithuania, Georgia, the Republic of Bulgaria, Estonia, Poland, the Republic of Moldova, the Republic of Tajikistan, the Republic of Azerbaijan, the Republic of Kazakhstan, Albania, England (Great Britain), Germany (Germany), and the Criminal Code of the State of Arizona were studied. It was revealed that in the General and Special Parts of both Ukrainian and foreign legislation, the state of intoxication is provided for as a feature affecting criminal liability. It has been determined that in the Criminal Code of Ukraine, as well as in other Criminal Codes of foreign countries, the legislator provides for criminal liability for committing an offense while intoxicated directly in the Special Part. In Ukrainian legislation, among other norms, criminal liability is established for committing a criminal offense under Art. 286-1. "Violation of traffic safety rules or operation of transport by persons driving vehicles while intoxicated." The criminal law norms of foreign countries providing for criminal liability for driving vehicles while intoxicated are analyzed. It has been established that all the studied countries are divided into two groups. The first group, which includes those countries in which the legislator defines a special norm in which the state of intoxication is a mandatory feature (the Criminal Code of the Republic of Moldova, the Criminal Code of the Republic of Tajikistan, the Criminal Code of the Republic of Azerbaijan, the Criminal Code of the Republic of Kazakhstan and the Criminal Code of Ukraine). The second group, which includes all other studied countries, in the norms of which the state of intoxication is provided for as a qualifying feature. In the Criminal Code of Ukraine, to the consolidation of Art. 286-1 of the Criminal Code of Ukraine, such a feature was provided for by Art. 286 of the Criminal Code of Ukraine.

Key words: management, criminal liability, criminal offense, violation of rules, state of intoxication, vehicle.

Постановка проблеми. Вивчення кримінального законодавства зарубіжних держав, зокрема правова регламентація кримінальної відповідальності за керування транспортними засобами у стані сп'яніння, має велике значення. На підставі здійснення порівняльно-правового аналізу положень, які регулюють питання кримінальної відповідальності за керування транспортними засобами у стані сп'яніння зарубіжного та українського законодавства, маємо можливість виявити переваги та недоліки національного законодавства, запозичити кращий досвід для удосконалення чинного КК України у досліджуваному питанні. У цій статті для встановлення порівняльно-правового аналізу взяті кримінальні кодекси наступних країн світу, а саме: КК Литовської Республіки, КК Грузії, КК Республіки Болгарія, КК Естонії, КК Польщі, КК Республіки Молдова, КК Республіки Таджикистан, КК Азербайджанської Республіки, КК Республіки Казахстан, КК Албанії, Англії (Великої Британії), КК ФРН (Німеччини), КК Штату Арізона.

Огляд останніх досліджень і публікацій. Фрагментарно питання кримінальної відповідальності за порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації

транспорту особами, які керують транспортними засобами в стані сп'яніння, зокрема кримінально-правової охорони кримінального правопорушення, передбаченого ст. 286 КК України розглядалися у працях Багірової С. Р., Бесчастної В. В., Гапчича В. О., Данилевського А. В., Мисливого В. А., Печука І. С., Філіппова А. В. У роботах Барановського Я. І. Бесчастної В. В., Вариводи В. І., Крайника Г. С., Лихової С.Я., Микитчика О. В., Мисливого В. А., Овчаренко А. Є., Попова К. Л., Риндюка І. І., Філіппова А. В., Шармара О. М., Шульженко Н. В., Шевчука Н. В., увага була зосереджена на проблемах кримінальної відповідальності за порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в стані сп'яніння, а саме їх міркувань щодо перспектив доповнення Кримінального кодексу України та законодавчого визначення статті 286-1 КК України. Праці Риндюка І. І., Острогляда О., серед тих, і яких піднімалися питання зарубіжному досвіду та розвитку законодавства іноземних держав та України щодо відповідальності за керування транспортними засобами у стані сп'яніння, проте вказаний напрям, не втрачає свого інтересу та потребує додаткового дослідження.

Формулювання цілей статті. Метою цієї статті є порівняльно-правовий аналіз КК України та КК зарубіжних країн щодо кримінальної відповідальності за керування транспортними засобами у стані сп'яніння на підставі, якого виявити подібність та відмінність регламентації.

Виклад основних положень. Здійснюючи порівняльно-правовий аналіз КК України та КК зарубіжних країн щодо кримінальної відповідальності за керування транспортними засобами у стані сп'яніння важливим є звернення, зокрема, до положень, які встановлюють кримінальну відповідальність у стані сп'яніння, а також аналізу закріплених ознак кримінального правопорушення за керування транспортними засобами у стані сп'яніння в Особливій частині КК зарубіжних країн та КК України.

У зарубіжних країнах положення, які встановлюють кримінальну відповідальність у стані сп'яніння містяться, як в Загальній, так і в Особливій частині КК України та КК зарубіжних країн. Щодо положень, які встановлюють кримінальну відповідальність у стані сп'яніння, що містяться у Загальній частині КК. У діючому КК України закріплюється ознака стану сп'яніння: у ст. 21 КК України, яка визначає кримінальну відповідальність за кримінальні правопорушення, вчинені у стані алкогольного, наркотичного чи іншого сп'яніння або під впливом лікарських препаратів, що знижують увагу та швидкість реакції; у ст. ст. 45, 46, 47, 48 КК України, які закріплюють підстави звільнення від кримінальної відповідальності; у п. 13 ч. 1 ст. 67 КК України, як обставину, що обтяжує покарання; у ст. 75, 81, 86 КК України як підстав для обмеження застосування; у ст. 82 КК України, як підстави та умови для встановлення строку для подальшого звільнення від покарання та його відбування [9].

У досліджуваних КК зарубіжних країн: у ст. 60 КК Литовської Республіки серед обставин, що обтяжують відповідальність п. 9 передбачає: «діяння вчинено під впливом алкоголю, наркотичних, психотропних або інших діючих на психіку речовин, у разі, якщо обставини впливали на вчення діяння» [4, С. 40]. У ст. 24 КК Республіки Молдова встановлює: «особа, яка вчинила злочин у стані сп'яніння, викликаними алкогольними або іншими речовинами, не звільняється від кримінальної відповідальності. Причини сп'яніння, його ступінь і вплив на вчинення злочину беруться до уваги при призначенні покарання [5, С. 267], також у ст. 77 КК Республіки Молдова «обставини, що обтяжують відповідальність» передбачає п. j в якому зазначається, що «вчинення злочину собою, що знаходиться в стані сп'яніння, викликаного вживанням речовин, зазначених у ст. 24. Судова інстанція має право залежно від характеру злочину не визнати цю обставину обтяжуючою відповідальність» [5, С. 284]. У ст. 26 КК Республіки Таджикистан встановлює « особа, яка вчинила злочин у стані сп'яніння, що викликано вживанням алкоголю, наркотичних засобів, психотропних або інших одурманюючих речовин, не звільняється від кримінальної відповідальності. У разі скоєння злочину алкоголіком, наркоманом або токсикоманом, суд, наряду із застосуванням покарання, може призначити примусові заходи медичного характеру, передбачені цим Кодексом» [8, С. 18], а також ст. 62 «Обставини, що обтяжують покарання» п. й «скоєння злочину в стані алкогольного, наркотичного сп'яніння або під впливом психотропних та інших одурманюючих речовин» [8, С. 41]. У ст. 23 КК Азербайджанської Республіки закріплює: «особа, яка вчинила злочин у стані сп'яніння, незалежно від причин сп'яніння (вживання алкоголю, наркотичних засобів або інших сильнодіючих речовин), підлягає кримінальній відповідальності [1, С. 59]. У ст. 18 КК Республіки Казахстан закріплює: «особа, яка скоїла злочин в стані сп'яніння, викликаному споживанням алкоголю, наркотичних засобів або інших запаморочливих речовин не звільняється від кримінальної відповідності [1, С. 247], а також ст. 54 «Обставини,

обтяжуючи кримінальну відповідальність та покарання» у п. 12 передбачає «скоєння кримінального правопорушення у стані алкогольного, наркотичного або токсикоманічного сп'яніння. Суд вправі залежно від характеру кримінального правопорушення не визнати цю обставину обтяжуючою» [1, С. 267]. У ст. 13-503 КК Штату Арізона регламентує «Наслідки вживання алкоголю або наркотиків» [10, С. 78-79].

Отже, в ряді КК зарубіжних країн така ознака як стан сп'яніння передбачена або як та що вказує на притягнення до кримінальної відповідальності або як та, що впливає на призначення покарання, як обтяжуюча. А отже відносно такого кримінального правопорушення, як порушення правил дорожнього руху особою, яка керує транспортним засобом може враховувати зазначені статті для посилення кримінальної відповідальності.

У КК України, як і в інших КК зарубіжних країн законодавець передбачає кримінальну відповідальність за вчинення у стані сп'яніння безпосередньою в Особливій частині. В Особливій частині КК України стан сп'яніння виступає, як необхідна ознака таких складів кримінальних правопорушень, як ст. 271-1. «Здійснення професійної діяльності членом екіпажу або обслуговування повітряного руху диспетчером управління повітряним рухом (диспетчером служби руху) у стані алкогольного сп'яніння або під впливом наркотичних чи психотропних речовин», у ст. 287. «Випуск в експлуатацію технічно несправних транспортних засобів або інше порушення їх експлуатації», стаття 389-2 «Злісне ухилення особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт», а саме її примітка пропонує під злісним ухиленням особи від відбування адміністративного стягнення у виді суспільно корисних робіт для цілей цієї статті слід розуміти серед іншого і «поява на робочому місці у стані алкогольного, наркотичного або токсичного сп'яніння». Серед вказаних норм також встановлено кримінальну відповідальність за вчинення кримінального правопорушення передбаченого ст. 286-1. «Порушення правил безпеки дорожнього руху або експлуатації транспорту особами, які керують транспортними засобами в стані сп'яніння» [9].

У досліджуваних КК зарубіжних країн: у ст. 281 «Порушення правил дорожнього руху або експлуатації транспортних засобів» КК Литовської Республіки у ч. 5 передбачає «той хто вчинив діяння, передбачене частиною 4 цієї статті, у стані алкогольного, наркотичного сп'яніння, під впливом психотропних або інших діючих на психіку речовин...»; ч. 6 «той хто керував транспортним засобом у стані алкогольного, наркотичного сп'яніння, під впливом психотропних або інших діючих на психіку речовин, хоча без порушення інших правил, і його дії не призвели до серйозних наслідків, вчинив кримінальний проступок...»; ч. 8 «особа визнається у стані алкогольного сп'яніння, якщо в її крові міститься 0,4 і більше проміле алкоголю» [4, С. 140-141; 12, С. 801]. У ст. 264-1 «Керування транспортним засобом у стані сильного алкогольного, сп'яніння або у стані сп'яніння, викликаного іншими речовинами» КК Республіки Молдова передбачається у ч. (1) керування транспортним засобом у стані сильного алкогольного, сп'яніння або у стані сп'яніння, викликаного наркотичними психотропними та /або іншими речовинами»; ч. (2) «свідомо передача керування транспортним засобом особі, яка завідомо перебуває у стані сп'яніння, якщо це спричинило наслідки зазначені ст. 264»; ч. (3) «відмова, опір або ухилення водія транспортного засобу від проведення тесту на алкоголь, від медичного огляду на стан сп'яніння та його характер, або від взяття біологічних проб на наліз в рамках цього медичного огляду»; ч. (4) «дії передбачені частинами (1)-(3) вчинені собою, яка не має водійського посвідчення, або особою позбавленою права керування транспортними засобами» [5, С. 401]. у ст. 212-2 «Керування транспортним засобом особою, яка не має водійських прав і заходиться у стані сп'яніння» КК Республіки Таджикистан закріплює, що «Керування транспортним засобом особою, яка

не має водійських прав і заходиться у стані сп'яніння, а також передача транспортного засобу в управлінні особі, яка не має посвідчення водія і перебуває в стані сп'яніння, вчинене протягом одного року після застосування адміністративного покарання за таке ж діяння [8, С. 150]. У ст. 263-1 «Порушення правил дорожнього руху або експлуатації транспортних засобів особою, яка знаходиться в стані сп'яніння або не мають права керування транспортними засобами» КК Азербайджанської Республіки закріплює: 263-1.1. «вчинення діянь, передбачених ст. 263.1 цього кодексу, особою, що заходиться в стані сп'яніння в результаті прийому алкогольних напоїв, використання наркотичних засобів, психотропних та інших сильнодіючих речовин або які не мають права на керування транспортними засобами, що призвело з необережності заподіяння менш тяжкої шкоди здоров'ю потерпілого»; 263-1.2. «Ті ж діяння, які спричинили з необережності заподіяння такої шкоди здоров'ю потерпілого», 263-1.3. «ті ж діяння, які спричинили з необережності смерть потерпілого»; 263-1.4 «ті ж діяння, які спричинили з необережності смерть двох і більше осіб» [1, С. 186-187]. У ст. 346 «Керування транспортним засобом особою, позбавленою права керування транспортними засобами і яка знаходиться у стані алкогольного, наркотичного і (або) токсикоманічного сп'яніння, а рівно передача керування транспортним засобом такої особи» КК Республіки Казахстан встановлює: ч. 1 «Керування транспортним засобом особою, позбавленою права керування транспортними засобами і яка знаходиться у стані алкогольного, наркотичного і (або) токсикоманічного сп'яніння, або передача такої особи керування транспортним засобом, а рівно допуск такої особи до керування транспортним засобом, вчинений посадовою особою або власником транспортного засобу»; ч. 2 «Те ж діяння, що спричинило з необережності заподіяння середньої тяжкості шкоди здоров'ю людини»; ч. 3 «Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, що спричинили з необережності заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю людини»; ч. 4 «Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, що спричинили з необережності смерть людини»; ч. 5 «Діяння, передбачені частиною першою цієї статті, що спричинили смерть двох або більше осіб» [1, С. 423-424]. У ст. 180 КК Республіки Польща зазначає, що «хто перебуваючи у нетверезому стані або під впливом наркотичних речовин, виконує обов'язки, безпосередньо пов'язані із забезпеченням безпеки руху транспортних засобів» підлягає кримінальній відповідальності [7, С. 70]. У ч. 2 ст. 379 КК Королівства Іспанія встановлює «Особа, яка керує автомобілем або мотоциклом, перебуваючи під впливом токсичних, наркотичних чи психотропних речовин, а також у стані алкогольного сп'яніння. В будь-якому випадку таке покарання призначається особі яка після проведення відповідного тесту буде встановлено, що вміст алкоголю в її подиху складає більше 0,60 міліграмів на літр, або в крові – 1,2 грамів на літр» [3, С. 181]. Стаття 276 «Порушення правил безпеки руху та експлуатації транспорту» КК Грузії у ч. 1 зазначається «Порушення правил безпеки руху та експлуатації автомобільного, тролейбусного, тракторного або іншого механічного транспорту, особою яка керує цим транспортним засобом що спричинило заподіяння менш тяжкої або більш тяжкої шкоди здоров'ю або значної шкоди»; ч. 2 «Те саме діяння вчинене у стані сп'яніння»; ч. 3 «Діяння передбачене частиною першою цієї статті, що спричинило заподіяння тяжкої шкоди здоров'ю»; ч. 4 «Те саме діяння, вчинене у стані сп'яніння»; ч. 5 «Діяння передбачене частиною першою цієї статті, що спричинило заподіяння смерті людини»; ч. 6 «Те саме діяння, вчинене у стані сп'яніння»; ч. 7 «Діяння передбачене частиною першою цієї статті, що спричинило заподіяння смерті двох і більше осіб»; ч. 5 «Те саме діяння, вчинене у стані сп'яніння» [2, С. 174-175]. КК Республіки Болгарія ст. 343б. (1) передбачає: «Той хто керує транспортним засобом із вмістом алкоголю у його крові понад 1,2 проміле, що встановлено належним чином»; (2) «той хто керує транспортним засобом із встановленою в установленому порядку концентрацією

алкоголю в крові понад 0,5 частки на тисячу, після того, як він був засуджений і вирок набрав законної сили і покарання за діяння покаранням, передбаченим абз.1»; (3) «хто керує транспортним засобом після вживання наркотичних речовин або їх аналогів, що встановлено у належному порядку»; (6) «той хто керує транспортним засобом і відмовляється пройти перевірку в установленому порядку для встановлення вживання алкоголю та/або наркотичних речовин або їх аналогів, після того, як був покараний за будь-яке із цих дій в адміністративному порядку» [6, С. 243-244]. У ст. 262 КК Латвії передбачає «керування транспортним засобом або навчання практичному водінню транспортного засобу під впливом алкогольних напоїв або одурманюючих речовин, вчинені повторно протягом року; ст. 260 «Допуск до управління транспортним засобом осіб, які перебувають під впливом зазначених речовин, особою, відповідальною за технічний стан або експлуатацію транспортних засобів – за умови настання наслідків» [12, С. 800]. КК Естонії у якому є спеціальна норма глава 23 «Винні діяння проти безпеки руху», передбачають відповідальність, зокрема за керування механічним транспортним засобом у стані сп'яніння особою, яка раніше покарання за вчинення такого самого діяння, а так само передачу керування особою, яка перебуває у стані сп'яніння (ст. 424) [12, С. 802]. Також маємо зазначити й інші країни в яких передбачається кримінальна відповідальність за керування транспортним засобом у стані сп'яніння: КК Албанії – за керування транспортним засобом у стані сп'яніння або без ліцензії на право керування передбачає ст. 291 [12, С. 803]; КК ФРН у ст. 315 – за керування транспортним засобом у стані алкогольного сп'яніння [12, С. 805].

Хавронюк М.І., досліджуючи кримінальне законодавство окремих країн континентальної Європи, стосовно відповідальності за керування транспортним засобом в стані сп'яніння зазначає наступне: більшість країн передбачають керування в стані сп'яніння як обтяжуючу відповідальність обставину так і у якості злочину (проступку) – КК Латвії, КК Литви, КК Естонії (у випадку повторного порушення), КК Болгарії (у випадку концентрації алкоголю в крові понад 1,2 на тисячу одиниць, у випадку повторного порушення понад 0,5 на тисячу одиниць, у випадку керування транспортним засобом після вживання наркотичних засобів чи їх аналогів), КК Польщі, КК Албанії, КК ФРН, або тільки обтяжуючих обставин – КК Австрії. Стосовно Литви автор зазначає, що за відсутності шкоди здоров'ю таке порушення карається штрафом або арештом, а в іншому випадку – позбавленням волі [12, С. 799-806; 11, С. 166].

Висновки. На підставі порівняльно-правового аналізу КК України та КК зарубіжних країн щодо кримінальної відповідальності за керування транспортними засобами у стані сп'яніння виявлено, що в ряді КК зарубіжних країн така ознака як стан сп'янінням передбачена або як та що вказує на притягнення до кримінальної відповідальності, або як та, що впливає на призначення покарання, або обтяжуюча. А отже відносно такого кримінального правопорушення, як порушення правил дорожнього руху особою, яка керує транспортним засобом законодавець має можливість враховувати стан сп'яніння, зокрема для посилення кримінальної відповідальності.

Як і в українському законодавстві у КК зарубіжних країн законодавець в Особливій частині передбачає кримінальну відповідальність за керування транспортними засобами у стані сп'яніння. Встановлено, що усі досліджувані країни поділяються на дві групи. Перша група, до якої відносяться ті країни в яких законодавець визначає спеціальну норму в якій стан сп'яніння виступає обов'язковою ознакою (КК Республіки Молдова, КК Республіки Таджикистан, КК Азербайджанської Республіки, КК Республіки Казахстан та КК України). Друга група, до якої відносяться, в нормах яких передбачається стан сп'яніння як кваліфікуюча ознака. У КК України до закріплення ст. 286-1 КК України, така ознака була передбачена у ст. 286 КК України.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кримінальний кодекс Азербайджанської Республіки, Кримінальний кодекс Республіки Казахстан під ред. В. Л. Менчинського. Переклад на українську мову –Т. В. Руденко. К. : ОВК, 2016. 490 с.
2. Кримінальний кодекс Грузії / Переклад на українську мову Т.В. Руденко. під. ред. О.В.Коротюк. К.: ОВК, 2021. 254 с.;
3. Кримінальний кодекс Королівства Іспанія / під ред. В. Л. Менчинського. Переклад на українську мову О. В. Лішевської. К. : ОВК, 2016. 284 с.
4. Кримінальний кодекс Литовської Республіки / переклад К. В. ред. О. В. Коротюк. К. : ОВК, 2021. 158 с.
5. Кримінальний кодекс Республіки Білорусь, Кримінальний кодекс Республіки Молдова / під. ред. В.Л. Менчинського. Переклад на українську мову Т.В. Руденко. К.: ОВК, 2016. 462 с.
6. Кримінальний кодекс Республіки Болгарія / О. В. Коротюк. К. : ОВК, 2024. 294 с.
7. Кримінальний кодекс Республіки Польща / під ред. В. Л.Менчинського. Переклад на українську мову В. С. Станіч. К. : ОВК, 2016. 138 с.
8. Кримінальний кодекс Республіки Таджикистан / під. ред. В.Л. Менчинського. Переклад на українську мову К.В. Менченя. К.: ОВК, 2019. 288 с.
9. Кримінальний кодекс України від 5 квітня 2001 року № 2341-III https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14?find=1&text=%D0%A1%D1%82%D0%B0%D0%BD%D1%96#w1_56 (дата звернення 12.03.2025 р)
10. Кримінальний кодекс штату Арізона / переклад – О. Д. Жмурко; В. С. Станіч / під ред. О. В. Коротюк. К. : ОВК, 2021. 644 с.
11. Острогляд О. В. Кримінальна відповідальність за керування транспортним засобом в стані сп'яніння: впровадження та зарубіжний досвід. *Науково-інформаційний вісник Івано-Франківського університету права імені Короля Данила Галицького. Серія : Право.* 2019. № 7. С. 160-168. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nivif_2019_7_22
12. Хавронюк М.І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації. Монографія. К.: Юристконсульт, 2006. 1048 с.